

Jaarverslag 2019

Verslag van het LOWI over het jaar 2019

Amsterdam, augustus 2020

Landelijk Orgaan Wetenschappelijke Integriteit (LOWI)
Postbus 19121, 1000 GC Amsterdam
T 020 – 551 07 19
secretariaat@lowi.nl
www.lowi.nl

© Illustratie voorblad:

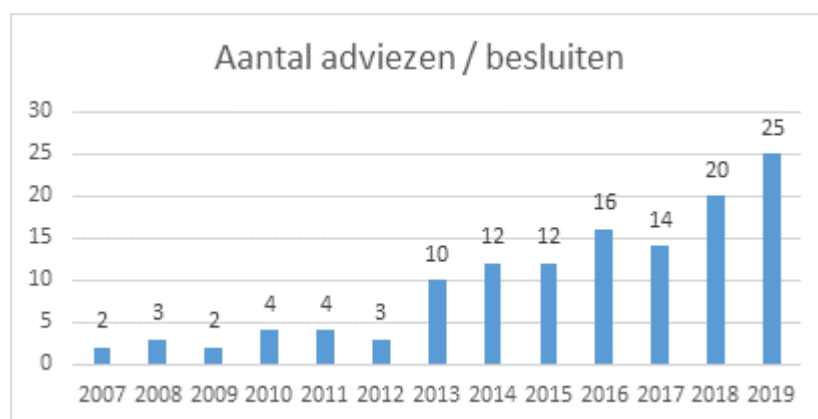
Pronken met andermans veren (kleurets) / The bird in borrowed feathers (colour etching), J.W.M. van der Meer, 2014

Voorwoord

Het Landelijk Orgaan Wetenschappelijke Integriteit (LOWI) werd op 1 mei 2003 opgericht als gezamenlijk initiatief van de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen (KNAW), de Vereniging Samenwerkende Nederlandse Universiteiten (VSNU) en de Nederlandse organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek (NWO).

Met ingang van het jaar 2014 brengt het LOWI jaarlijks een verslag uit over de ontwikkelingen in het afgelopen jaar. Het onderhavige verslag beschrijft de ontwikkelingen in het jaar 2019.

Toen ik aantrad in december 2014 waren wij bezig met zaak 52 (geteld vanaf de oprichting). Het advies werd gepubliceerd op 11 december 2014 als LOWI-advies 2014-12. Het laatste advies van 2019, LOWI-advies 2019-25, betrof zaak 158, meer dan honderd zaken verder. Dit geeft aan hoe stormachtig het aantal verzoeken zich sinds 2014 heeft ontwikkeld.

Op een aantal adviezen wordt in dit voorwoord al ingegaan, omdat er aspecten spelen die de bijzondere aandacht van de bij het LOWI aangesloten instellingen vragen.

Wat is wetenschapsbeoefening?

Regelmatig wordt het LOWI geconfronteerd met de vraag of het onderwerp van de klacht over een vermoede schending van wetenschappelijke integriteit wel wetenschapsbeoefening betreft. De oude Nederlandse Gedragscode Wetenschapsbeoefening (2004/2014) gaf de volgende definitie: onder wetenschapsbeoefening wordt verstaan “wetenschappelijk onderwijs en onderzoek aan alle universiteiten die hebben verklaard deze code tot uitgangspunt te nemen.” Dat zegt niet veel en geeft geen houvast voor besluitvorming of iets al dan niet wetenschapsbeoefening is. De nieuwe Nederlandse gedragscode wetenschappelijke integriteit 2018 schrapt enerzijds onderwijs uit de reikwijdte bepalingen (par. 1.3 onder 11), maar is anderzijds wel veel nauwkeuriger in het bepalen van de omvang van het toepassingsbereik. Ook hier gaat het weliswaar over ‘wetenschappelijk onderzoek in den brede’, maar ‘onderzoek’ wordt nauwkeurig gedefinieerd als ‘alle activiteiten die aan de onderzoekspraktijk verbonden zijn: het opstellen van aanvragen, opzet en uitvoering van het onderzoek, beoordeling en *peer review*, het optreden als inhoudelijk deskundige, verslaglegging, verantwoording en publiciteit’. Ook ‘op populair wetenschappelijke uitingen,

onderwijsmateriaal en adviezen van onderzoekers zijn de principes en normen van deze code van toepassing *voor zover dat in redelijkheid kan worden verlangd* (par.1.2, onder 2 en 3). Een simpele, eenvoudige definitie die geldt voor alle terreinen van wetenschappelijk onderzoek is er niet, maar kenmerkend is in ieder geval dat het moet gaan om de 'quest for knowledge obtained through systematic study and thinking, observation and experimentation' (ALLEA European Code of Conduct for Research Integrity 2017). En ik voeg daar graag aan toe dat het moet gaan om 'creation of new knowledge, and/or the use of existing knowledge in a new and creative way so as to generate new concepts, methodologies, inventions and understandings' (Australian Code for the Responsible Conduct of Research 2018).

Niettemin, een pasklare definitie van wetenschapsbeoefening ontbreekt. Dat betekent dat het aan de praktijk is overgelaten om dit begrip nader in te vullen. Het LOWI heeft dat in diverse van zijn adviezen ook gedaan. De omstandigheid dat een onderzoek is verricht door een wetenschapper is wel relevant voor de kwalificatie van dit onderzoek, maar op zichzelf niet doorslaggevend. Evenmin doorslaggevend is welke kwalificatie de wetenschapper zelf heeft toegekend aan zijn werk. De naamgeving doet er niet toe. Waar het om gaat is of het werk naar zijn aard en inhoud kan worden opgevat als wetenschapsbeoefening.

In advies 2016-05 heeft het LOWI onder meer overwogen dat wetenschappelijk onderzoek zich kenmerkt door de formulering van een wetenschappelijke probleemstelling, een verantwoording van het onderzoek door verwijzing naar eerdere wetenschappelijke onderzoeksresultaten, het doel van publicatie in wetenschappelijke tijdschriften en de gerichtheid op het wetenschappelijk forum. In advies 2018-05 heeft het LOWI in aanvulling daarop opgemerkt dat niet uitsluitend aan de hand van de genoemde kenmerken wordt bepaald of sprake is van wetenschapsbeoefening en dat de opsomming van kenmerken niet uitputtend is bedoeld. Ook heeft het LOWI erop gewezen dat het voor de kwalificatie van werk als wetenschapsbeoefening niet altijd nodig is dat aan elk van de genoemde kenmerken wordt voldaan.

In 2018 speelde in dit verband de vraag of een reflectie-audit en het betreffende rapport als wetenschapsbeoefening kunnen worden aangemerkt. De CWI en het bestuur oordeelden van niet. 'Niets in het rapport wijst erop dat wetenschappelijk onderzoek is verricht. Er is geen wetenschappelijke probleemstelling geformuleerd, er wordt niet verwezen naar eerdere wetenschappelijke onderzoeksresultaten en een wetenschappelijke publicatie in een wetenschappelijk tijdschrift is duidelijk niet beoogd. Er wordt geen onderzoeksproces beschreven en een methodologische onderbouwing ontbreekt. Ook voor het overige voldoet het rapport niet aan de wezenlijke kenmerken van een wetenschappelijke publicatie of onderzoek en kan derhalve niet als zodanig worden aangemerkt.'

Het LOWI oordeelde anders (zie de adviezen 2018-18 en 19) Het auditrapport bevat een wetenschappelijke probleemstelling, een beschrijving van het onderzoeksproces, een overzicht van geraadpleegde bronnen en websites die relevant zijn voor de duiding van de bevindingen in de audit, een referentielijst en een verantwoording van de conclusies en aanbevelingen door de auditoren. Hiermee wordt voldaan aan een aantal, maar niet aan alle kenmerken. Dit brengt niet met zich mee dat daarom geen sprake zou zijn van wetenschapsbeoefening (zie boven LOWI-advies 2018-05). Een auditrapport hoeft geen wetenschapsbeoefening te zijn als er geen algemene conclusies worden getrokken en de

kennis niet generaliseerbaar is (zoals in LOWI-advies 2016-05). Bij het auditrapport in deze zaak is dit anders. Naar het oordeel van het LOWI moet het auditrapport dus worden aangemerkt als wetenschapsbeoefening. De auditoren beogen bij te dragen aan het debat over ethiek en wetenschappelijke integriteit in het vakgebied door op een concrete casus te reflecteren. Uit de opdrachtbrief blijkt dat het auditrapport gebruikt zal worden voor de verbetering van het integriteits- en ethische beleid van de faculteit en is het gericht op het wetenschappelijk forum.

In 2019 speelde de vraag ten aanzien van rapporten van het Nederlands Consortium Kinderopvang Onderzoek (NCKO). Naar het oordeel van het LOWI zijn deze rapporten te kwalificeren als wetenschapsbeoefening, waarnaar verwezen had moeten worden. Het gegeven dat die rapporten in opdracht en ter kennisneming van een overheidsinstantie zijn geschreven doet daaraan niet af (LOWI-advies 2019-14).

In LOWI-advies 2019-17 oordeelt het LOWI dat een gesprek tussen een arts en een patiënt niet kan worden aangemerkt als wetenschapsbeoefening. De omstandigheid dat in het gesprek een wetenschappelijk onderwerp is bediscussieerd, is daarvoor onvoldoende. Ook de brief die de arts-hoogleraar vervolgens heeft geschreven is geen wetenschapsbeoefening. Dat de brief een nadere uitleg bevat van de stand van zaken in de wetenschap, is daarvoor onvoldoende. Dit kan niet worden gelijkgesteld aan het formuleren van wetenschappelijke conclusies naar aanleiding van wetenschappelijk onderzoek. De brief bevat geen wetenschappelijke probleemstelling, geen beschrijving van een onderzoeksproces, geen wetenschappelijke analyse. Een wetenschappelijke publicatie in een wetenschappelijk tijdschrift is duidelijk niet beoogd. De brief is niet gericht op het wetenschappelijk forum. Wetenschapsbeoefening is primair gericht op het initiëren en het bevorderen van het wetenschappelijke debat. In de brief ontbreekt die gerichtheid volledig.

Het LOWI heeft een bestendige lijn dat “buitenuniversitaire activiteiten” onder omstandigheden kunnen vallen onder de werking van de Gedragscode, namelijk wanneer deze activiteiten kunnen worden aangemerkt als wetenschapsbeoefening. Maar in de adviezen 2016-07 en 08 oordeelde het LOWI dat een bepaalde open brief van een wetenschapper in een krant geen wetenschapsbeoefening is. Dat de brief is ondertekend met zijn functie en academische titels is niet van doorslaggevend belang. Niets in deze open brief wijst erop (of pretendeert) dat er wetenschappelijk onderzoek is verricht: er is geen wetenschappelijke probleemstelling geformuleerd, er wordt niet verwezen naar eerdere wetenschappelijke onderzoeksresultaten en een wetenschappelijke publicatie in een wetenschappelijk tijdschrift is duidelijk niet beoogd. De brief is niet gericht op een wetenschappelijk forum. Een open brief kan dus wel wetenschapsbeoefening zijn, maar de hier aan de orde zijnde brief is dat niet.

Tenslotte, ook in LOWI-advies 2019-23 is een bijdrage aan een krant aan de orde. Kan de medewerking die de betrokken wetenschappers door middel van een interview hebben verleend aan krantenartikelen over de afname van de gruttopopulatie, worden aangemerkt als wetenschapsbeoefening? Anders dan ten aanzien van de hiervoor genoemde open brief komt het LOWI nu wel tot de conclusie dat sprake is van wetenschapsbeoefening. Betrokkenen manifesteren zich uitdrukkelijk als wetenschapper en refereren aan (lopend)

wetenschappelijk onderzoek. Overigens kan de populariserende aard van de publicatie wel aanleiding zijn voor een meer marginale toets aan de principes van de gedragscode. Wat betreft bijdragen aan kranten in de vorm van een open brief of een interview hangt het er dus van af of al dan niet sprake is van wetenschapsbeoefening.

prof. mr. R. Fernhout, voorzitter LOWI tot 28-5-2020

1. Samenstelling van het LOWI in 2019

In 2019 bestond de adviescommissie LOWI (hierna: het LOWI) uit de volgende leden:

prof. mr. R. Fernhout, voorzitter	bestuursrecht
prof. mr. W.J. Zwolve, plaatsvervangend voorzitter	historische ontwikkeling van het recht
prof. dr. L. Lechner	gezondheidspsychologie
prof. dr. J.W.M. van der Meer	interne geneeskunde
prof. dr. I.E.C. Sommer	psychiatrie
prof. dr. J.P. Hogendijk	geschiedenis van de wiskunde
prof. dr. J.G. van Erp (<i>per 1 februari 2019</i>)	publieke instituties
mr. dr. E.J. Daalder (<i>per 1 september 2019</i>)	bestuursrecht
dr. J. Tijdink (<i>per 1 oktober 2019</i>)	psychiatrie

Het LOWI wordt bijgestaan door een secretariaat. Tot augustus 2019 waren mr. H.M.L. Frons ambtelijk secretaris en mr. F.J.L. Roepnarain adjunct-secretaris. Vanaf september 2019 vervult mr. J.C. Zweistra de functie van ambtelijk secretaris. De functie van adjunct-secretaris is opgeheven. De assistente van het secretariaat was A.M.E. Muller.

2. Status van het LOWI

Op 12 juli 2019 is Stichting LOWI opgericht. Daarmee is de onafhankelijke positie van het LOWI ten opzichte van zijn oprichters en andere aangesloten instellingen verstevigd. Het LOWI adviseert onafhankelijk, zelfstandig en onpartijdig aan Besturen van aangesloten instellingen.

Met de oprichting van Stichting LOWI is de organisatiestructuur veranderd. De Stichting heeft een bestuur en een Raad van Advies. Het bestuur benoemt de (nieuwe) leden van het LOWI en bestuurt de Stichting. Instellingen die zich bij het LOWI willen aansluiten moeten nog altijd door de Oprichters worden erkend als aangesloten instellingen. De Raad van Advies adviseert onder meer over aspirant LOWI-leden, aspirant aangesloten instellingen en het Reglement LOWI. In 2020 zal de nieuwe organisatiestructuur verder worden ingevuld. Dan zullen onder meer de leden van de Raad van Advies worden benoemd en zal de nieuwe organisatievorm ook worden gecommuniceerd via de website www.lowi.nl.

3. Taken van het LOWI

Advisering aan het Bestuur van een aangesloten instelling

Het LOWI adviseert het Bestuur van een bij het LOWI aangesloten instelling over een door het Bestuur vastgesteld (aanvankelijk) oordeel over een vermoede schending van wetenschappelijke integriteit. Het LOWI adviseert niet uit eigener beweging, maar slechts naar aanleiding van een daartoe strekkend ontvankelijk verzoek. De adviezen van het LOWI zijn niet bindend, maar in de regel worden ze opgevolgd. Hoewel de adviezen niet bindend zijn, zijn ze evenmin vrijblijvend. Wanneer het Bestuur besluit om een LOWI-advies niet op te volgen, dan moet dit worden gemotiveerd in het definitieve oordeel. Als het LOWI een verzoek niet (verder) in behandeling neemt, dan verklaart het een verzoek niet-ontvankelijk en brengt het geen advies uit aan het Bestuur. Deze besluiten zijn strikt genomen dus geen adviezen, maar worden voor het cijfermatige gedeelte in hoofdstuk 6 van dit jaarverslag ook

meegeteld als 'advies' om een zo volledig mogelijk beeld te geven van het werk dat het LOWI in 2019 heeft verricht.

Kennisoverdracht

Ook in 2019 heeft het LOWI weer een bijdrage geleverd aan verschillende bijeenkomsten over wetenschappelijke integriteit:

- 19 maart 2019 – Roel Fernhout en Lilian Lechner woonden in Utrecht de bijeenkomst voor NRIN/CWI's/LOWI over onder meer de wijze van toetsing door het LOWI van adviezen van de CWI's bij. NRIN is The Netherlands Research Integrity Network.
- 21 mei 2019 – Roel Fernhout en Jos van der Meer woonden het LERU Symposium on Research Integrity in Leiden bij, *Symposium on Breaches of scientific integrity: cases and procedures*. LERU is de League of European Research Universities.
- 25 november 2019 – Roel Fernhout trad op als spreker en panellid bij het symposium dat het NRIN in samenwerking met de KNAW had georganiseerd over 'Onjuiste of malafide klachten van schending van de wetenschappelijke integriteit'. Roel Fernhout sprak over misbruik van klachtrecht.

LOWI-internationaal

Het LOWI is aangesloten bij het ENRIO (European Network of Research Integrity Offices). Doel van het netwerk is het bevorderen van een internationale discussie over wetenschappelijke integriteit. Via de website van ENRIO – www.enrio.eu – hebben andere ENRIO-leden, maar ook belangstellenden, toegang tot informatie over de totstandkoming, adviestaak en procedure van het LOWI. Alle aangesloten instellingen beschikken over een individuele webpagina met informatie over hun organisatie. Op de website publiceert het LOWI de Engelstalige samenvattingen van de LOWI-adviezen en het Engelstalig jaarverslag. Ook aan landen buiten dit netwerk verschaft het LOWI informatie over zijn adviestaak en procedure.

4. Bij het LOWI aangesloten instellingen

In de jaren sinds de oprichting hebben zich steeds meer instellingen aangesloten bij het LOWI. In 2019 waren de bij het LOWI aangesloten instellingen:

- de (instituten van de) oprichters KNAW, NWO en VSNU
- de openbare en bijzondere universiteiten, inclusief de Universitair Medische Centra en de Open Universiteit
- Stichting Sanquin Bloedvoorziening
- Universiteit voor Humanistiek
- Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM)
- Stichting Wageningen Research
- Nederlands instituut voor onderzoek van de gezondheidszorg (NIVEL)
- Theologische Universiteit Apeldoorn (TUA)
- Theologische Universiteit Kampen (TU Kampen)
- Protestantse Theologische Universiteit (PThU)
- Amsterdam School of Real Estate (ASRE)
- Prinses Máxima Centrum voor kinderoncologie
- Koninklijk Nederlands Meteorologisch Instituut (KNMI)
- Nyenrode Business Universiteit (NBU)

- Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum (WODC) *per 6 februari 2019*

Daarnaast hebben diverse instellingen te kennen gegeven dat zij graag willen aansluiten bij het LOWI. Met deze instellingen zijn in 2019 verkennende gesprekken gevoerd over de mogelijkheid van aansluiting. Het is de verwachting dat een aantal van deze instellingen in 2020 zullen worden erkend als aangesloten instellingen.

5. Website en pers

Op de website (www.lowi.nl) worden de geanonimiseerde adviezen van het LOWI gepubliceerd, samen met een samenvatting van deze adviezen. De samenvattingen geven ook informatie over de besluiten die de Besturen naar aanleiding van de LOWI-adviezen hebben genomen. De samenvattingen worden vertaald in het Engels en gepubliceerd op de Engelse versie van de website. Ook de LOWI-besluiten waarin een verzoek niet-ontvankelijk wordt verklaard en (verder) buiten behandeling wordt gelaten staan op de website. Besluiten over eventuele klachten over het LOWI worden ook op de website gepubliceerd.

Het LOWI wordt regelmatig benaderd door de pers of derden. Het LOWI beantwoordt (algemene) vragen van derden zo goed mogelijk. Uitgangspunt is echter wel dat het LOWI gelet op zijn geheimhoudingsplicht zoals bedoeld in artikel 4 van het Reglement LOWI 2018 geen informatie geeft aan pers of derden over de vraag of een zaak bij het LOWI aanhangig is (geweest).

Aandacht voor het LOWI in (wetenschappelijke) publicaties:

- Schuyt K, Scientific Integrity *The Rules of Academic Research*, translation by K. Gehrman, Leiden, Leiden University Press, 2019

6. Overzicht van in 2019 voorliggende en afgehandelde verzoeken

Aantal verzoeken in 2019

In 2019 waren er in totaal 34 verzoeken die (verder) afgehandeld moesten worden. Dat aantal is als volgt opgebouwd. Het jaar 2019 begon met een werkvoorraad van 14 verzoeken die in 2018 waren ingediend en in behandeling genomen, maar waarvan de behandeling eind 2018 nog niet was afgerond. Daarnaast heeft het LOWI in 2019 in totaal nog 20 nieuwe verzoeken ontvangen.

Aantal uitgebrachte adviezen en besluiten in 2019

In 2019 zijn 25 verzoeken volledig afgehandeld en gepubliceerd op de website. Dat aantal van 25 volledig afgehandelde verzoeken is als volgt opgebouwd. In 18 zaken heeft het LOWI een inhoudelijk advies aan het betrokken Bestuur uitgebracht. In 5 zaken (2019-24, 2019-20, 2019-18, 2019-16, 2019-15) heeft het verzoek geresulteerd in een LOWI-besluit om het verzoek niet (verder) in behandeling te nemen en niet-ontvankelijk te verklaren. 2 zaken (2019-18 en 2019-03) betroffen een verzoek om herziening van een eerder LOWI-besluit of -advies. Deze verzoeken zijn afgewezen.

Aantal intrekkingen: 1

Betrokken Besturen in 2019

Bij de in 2019 afgehandelde verzoeken waren de Besturen van de volgende instellingen betrokken:

Instelling	Aantal zaken	Nummer
Universiteit van Amsterdam	7	2019-25,-14, -05 t/m -08, -01
ZonMW	1	2019-24
Rijksuniversiteit Groningen	2	2019-23, -19
Tilburg University	3	2019-22, -16, -15
Open Universiteit	1	2019-21
TU Delft	3	2019-20, -13, -04
Erasmus MC	1	2019-17
Wageningen University & Research	1	2019-12
Erasmus Universiteit Rotterdam	2	2019-11, -10
Radboud Universiteit	1	2019-09
Universiteit voor Humanistiek	1	2019-02

Deskundigenadviezen in 2019: geen externe deskundigen geraadpleegd

Hoorzittingen in 2019: 1

Duur van de LOWI-procedure in 2019

De duur van de LOWI-procedure, rekenend vanaf de ontvangst van het verzoek bij het LOWI tot aan het advies of besluit van het LOWI, verschildte van minimaal 1 tot maximaal 58 weken. Gemiddeld bedroeg de duur van een LOWI-procedure circa 29 weken. Dit is 8 weken langer dan het gemiddelde in 2018. Deze stijging is te verklaren door vier grote uitschieters: de afhandeling van de verzoeken 2019-05 t/m 2019-08. De afhandeling van deze verzoeken heeft 58 weken geduurd. Als deze uitschieters buiten beschouwing zouden worden gelaten, bedroeg de gemiddelde duur van een LOWI-procedure 23 weken.

Aantal gegrondverklaringen

Van de 18 zaken waarin het LOWI een advies aan het Bestuur heeft uitgebracht, heeft het LOWI 11 verzoeken (gedeeltelijk) gegrond verklaard. De overige 7 verzoeken zijn ongegrond verklaard.

Definitieve oordelen van het Bestuur

Van de 18 zaken waarin het LOWI een advies aan het Bestuur heeft uitgebracht, heeft het Bestuur in zijn definitieve oordeel het LOWI 15 keer gevolgd. In 1 zaak is het LOWI gedeeltelijk gevolgd. In 2 zaken is bij het schrijven van dit jaarverslag nog niet duidelijk of het LOWI is gevolgd of niet.

Adviezen van het LOWI

De volledige adviezen van het LOWI worden gepubliceerd op de website www.lowi.nl en voorzien van een samenvatting.

7. Samenvattende tabel

In de onderstaande tabel zijn de meest relevante cijfers uit onderdeel 6 opgenomen:

2019	
Totaal voorliggende verzoeken:	34
Totaal volledig afgehandelde verzoeken:	25
- behandeling op indieningseisen	7
- behandeling op inhoud	18
Totaal gegeven adviezen/besluiten:	25
- waarvan gepubliceerd	25
Gemiddelde duur van de procedure	28 weken

De tabellen uit de voorgaande jaren:

2018	
Totaal voorliggende verzoeken:	34
Totaal volledig afgehandelde verzoeken:	20
- behandeling op indieningseisen	4
- behandeling op inhoud	16
Totaal gegeven adviezen/besluiten:	20
- waarvan gepubliceerd	20
Gemiddelde duur van de procedure	21 weken

2017	
Totaal voorliggende verzoeken:	20
Totaal volledig afgehandelde verzoeken:	14
- behandeling op indieningseisen	3
- behandeling op inhoud	11
- ingetrokken	1
Totaal gegeven adviezen/besluiten:	14
- waarvan gepubliceerd	14
Gemiddelde duur van de procedure	23 weken

2016	
Totaal voorliggende verzoeken:	26
Totaal volledig afgehandelde verzoeken:	18
- behandeling op indieningseisen	4
- behandeling op inhoud	14
Totaal gegeven adviezen/besluiten:	18
- waarvan gepubliceerd	16
Gemiddelde duur van de procedure	29 weken

2015	
Totaal voorliggende verzoeken:	25
Totaal volledig afgehandelde verzoeken:	15
- behandeling op indieningseisen	4
- behandeling op inhoud	11
Totaal gegeven adviezen/besluiten:	14
- waarvan gepubliceerd	12
Gemiddelde duur van de procedure	25 weken